

## **Проблеми і перспективи викладання історичних дисциплін у негуманітарних ВНЗ**

В останні роки на порядку денному української вищої школи, зокрема технічних університетів, постають питання про реформування викладання гуманітарних дисциплін. Необхідність його, вочевидь, зумовлена підвищенням рівня конкурентності, пошуками найбільш ефективних засобів підготовки висококваліфікованих фахівців в умовах перманентних кризових процесів, що охопили не лише Україну, а й Європу.

На жаль, ні в суспільстві, ні серед освітян не ведеться широкої дискусії із зазначених питань, зокрема йдеться про долю викладання у ВНЗ історії України. Поширюються чутки про ліквідацію відповідних кафедр, передачу годин іншим, не гуманітарним, предметам. Говорять і про альтернативні предмети історичного профілю. Оскільки жодних офіційних заяв та рішень не оприлюднено доречно висловити деякі міркування, виходячи із понад як 20-річного досвіду роботи власного, а також кафедри українознавства.

Декілька коротких відомостей про кафедру. Вона була створена у перші роки незалежності України. Відповідно до дисциплін, які викладаються, в складі кафедри існують три секції – історії, культурології (історії української культури), ділової української мови (далі – української мови за професійним спрямуванням). Всі викладачі, крім мовників, – історики за фахом, більшість – вихованці Національного університету імені Тараса Шевченка, серед них – професор, інші – доценти, кандидати історичних наук. Протягом тривалого часу в складі кафедри працювало 3 професори також історики. Кадровий потенціал кафедри завжди зростав за рахунок власної аспірантури.

На початку 90-х викладачі опановували читання нових базових курсів – історія України, українська та зарубіжна культура, згодом – культурологія, історія української культури. Культурологічні предмети сьогодні мають навіть більшу питому вагу у підготовці бакалаврів.

Втім, на наше глибоке переконання, історичний сегмент гуманітарних знань потрібно за будь-яких обставин зберегти у ВНЗ. Було б невиправною помилкою, ліквідувати його, виходячи з того, що випускники школи, наші абітурієнти не один рік вивчали історичні предмети. Адже вивчення історії у середній та вищій школі докорінно відрізняються, як за метою так і методикою.

В студентські роки, час повноліття формується людська особистість, суспільна свідомість, громадянська позиція. Молодь активно залучається до громадської роботи, в якій виникає гостра потреба формулювати і відстоювати власні переконання і думки. Відтак, певна «історична свідомість» набута у школі повинна трансформуватись у нову якість – перетворюватись на позицію українського громадянина, патріота. І тут недостатньо знання навіть добре вивчених шкільних уроків. Їх потрібно по новому переосмислити, зрозуміти зв'язок минулого і повсякдення, постійно послуговуватись уроками історії. Знаменитий історик В.О. Ключевський підкреслював: людина, що не знає і не розуміє історії, нагадує сліпого, який, прямуючи дорогою, постійно наражається на перешкоди, падає, забивається, але продовжує шкутильгати далі без жодного розуміння своїх невдач.

Звернімося до не дуже давнього, але добре відомого нам досвіду вивчення історії в радянській вищій школі. Радянська система гуманітарної освіти, попри ідеологічну обмеженість, хибність окремих теорій і навіть злочинне приховування історичних фактів залишила цінний досвід та методику. Вона не лише гуманітарію, а й інженеру давала ґрунтовні знання про суспільство, історичний процес, права, обов'язки, відповідальність. Вона не підлаштовувалась до європейської чи американської системи, але формувала конкурентоздатну освіту, в першу чергу на технічному і воєнному рівнях, з провідними економіками світу.

Прикладів більше ніж достатньо. Згадаємо хоча б імена київських студентів та інженерів – С.Корольова, О.Антонова, Б.Патона, В.Глушкова. Вивчаючи радянську історію протягом цілого року на першому курсі,

студент не лише опрацьовував підручник, але студіював першоджерела, готував реферати та курсові роботи. Навряд чи слід порівнювати минулого абітурієнта із нинішнім. В основному він залишається тим самим – 17-18-річним юнаком чи дівчиною, що хоче вчитися, виявляє жагу до невідомого, бажає знайти своє місце в суспільстві, сподівається реалізувати себе в країні, а не залишити її.

Новітні методики освіти, європейський і світовий досвід, плюралізм і демократія сьогодні дають набагато більше можливостей в роботі зі студентами. Щодо змісту предмету, то, на нашу думку, замість історії України від найдавніших часів потрібно запровадити базовий курс сучасної політичної історії, в якому головна увага буде зосереджена на державотворчих процесах, історії політичних партій, громадських рухів, зв'язку вітчизняних подій із глобальними проблемами XX – початку XXI століть.

Базовий курс в структурі підготовки бакалавра може зайняти ті ж години, що нині відводяться для історії України. Перехід до семестрової форми навчання, на нашу думку, вже сприяє кращому засвоєнню матеріалу, більшій ефективності форм самостійної роботи, адже заняття відбуваються 1 раз на 2 тижня. Нагальною потребою є введення вибіркових історичних спецкурсів, які необхідно також запроваджувати на першому курсі у наступному після вивчення базового курсу семестрі. В сумі базовий курс та спецкурси надають можливість безперервного, протягом року, вивчення історичних дисциплін, що суттєво підвищуватиме рівень підготовки студента, формуватиме запас історичних знань, необхідних для подальшого вивчення на 2 і наступних курсах таких гуманітарних предметів як філософія, політологія, соціологія тощо.

Досвід показує, що вивчення історичних дисциплін у недостатньому обсязі годин, обмежує навички та уміння студента працювати самостійно, негативно відображається на засвоєнні ним інших гуманітарних предметів.

Викладачі кафедри протягом останніх років підготували цілу низку історичних спецкурсів, які вже частково запроваджені, але нажаль лише на окремих факультетах. Так, популярним серед студентів є курс «Історія університетської освіти», що вже декілька років читає доцент Левицька Н.М., доценти Кобилянський Є.Е. та Береговий С.І. на факультеті ЕіМ читають вибіркового курс «Історія світової культури і мистецтва», готовий до впровадження курс «Історія європейської інтеграції», який свого часу був апробований доцентом Береговим С.І. у магістерських програмах інших навчальних закладів вищої освіти. Кожен з викладачів кафедри має у своєму науковому доробку один або більше курсів вибірових дисциплін. Наразі кафедра бере участь у написанні нарису історії університету, а один із її викладачів керує університетським музеєм, наполегливо працює в архівах збираючи матеріали до фундаментальної праці. Історія НУХТ, так само, є цікавою і актуальною проблемою для вибірового спецкурсу. Підвищення авторитету історичних дисциплін у технічному вищі, забезпечення їх високого рейтингу серед студентів неможливо без оновлення методики їх викладання.

Не новиною для усіх викладачів є проблемно-дискусійний метод практичних занять, який з успіхом замінив стару академічну манеру ведення семінару. Власне, часу, відведеного програмою, не вистачає на академічну манеру тому, переважно, практикуються заняття у формі діалогу викладач – студент, студент – студент, метод круглого столу де арбітром є викладач.

Усі без виключення заняття відбуваються у формі дискусії, де немає потреби уникати будь яких гострих питань історії, сучасної політики міжнародного життя. Викладач по ходу заняття виступає і як політінформатор, знайомлячи студентів з останніми подіями внутрішнього і міжнародного життя, ставлячи завдання для пошуку тих чи інших матеріалів у засобах масової інформації. Лише значний професійний і життєвий досвід, який мають більшість викладачів кафедри, дає можливість робити такі дискусії цікавими і змістовними, вчить студентів толерантності до опонента,

виваженого і аргументованого відстоювання своєї точки зору. До практичних занять викладач ставить студентам проблемно-пошукові завдання, практикуються творчі звіти про відвідання історичних пам'яток, музеїв, завдання пов'язані із профілем університету, майбутньою спеціалізацією студента.

Доброю традицією кафедри є відвідання студентами у супроводі викладачів історичного музею, екскурсії по історико-культурних пам'ятках міста, участь в історичній олімпіаді. Останні декілька років студенти брали участь в історико-краєзнавчих походах по місцях бойової слави Другої світової війни, кращі студенти запрошувались на зустрічі з провідними істориками України в інституті імені І.Кураса.

На завершення хотілося б висловити впевненість, що процеси реформування гуманітарної освіти у технічних вишах, сприятимуть не лише збереженню історичних дисциплін, а піднесенню їх авторитета, якості викладання, ролі у підготовці свідомого, патріотично настроєного громадянина Української держави.